

lesbrief

Het Romeinse leger

In deze lesbrief
lees je een verhaal
over Julius, een
Romeins soldaat.
Benieuwd wat hij
allemaal beleeft?
Lees snel verder in
de blauwe vakken!

Neem ook eens een kijkje
op de puzzelpagina!

Ha jongens en meisjes,

Door deze lesbrief gaan we
jullie helpen om meer te we-
ten te komen over het Ro-
meinse leger. Ook gaan we
met elkaar leuke dingen ont-
dekken uit de film. Ik zou
maar snel beginnen!

Groeten,

Uw centurio

O ja, als je de antwoor-
den in de lesbrief schrijft
schrijf dan niet te groot!

Wil je meer weten over
een bepaald onderwerp?
Lees dan goed de groene
stukjes, daarin staat
meer informatie.

Weet je al hoe Romeinse cijfers werken?
Vraag het anders even aan je leerkracht!

Vergeet niet alle weetjes te lezen!

The Movie

Wist je dat de vluchteling wegvlucht in een nog origineel Romeins aquaduct?

Wist je dat de honden uit de film van een ras zijn wat in de tijd van de Romeinen ook al bestond?

Kijktip: Zet de film af en toe stil en kijk eens naar de details die er dan te zien zijn!

Een paar vragen bij de film

Hoe verdedigen de Romeinen de Limes?

Wanneer kwamen de Bataven in opstand?

Wanneer zie je soldaten in de film?

Hoeveel soldaten zie je in de arena?

Wat vind je van het verhaal uit de film?

Kleding en

Marcus, de Legionair

Marcus kijkt eens om zich heen. Het is koud en nat. Hij is hier nog niet zo lang. De mensen die hier wonen worden Germanen genoemd. Ze wonen hier niet in stenen huizen zoals hij gewend is, ze wonen in houten huizen, in kleine dorpjes. Marcus is hier net aangekomen met zijn legioen. Ze zijn maanden geleden vanuit Rome vertrokken. Er is veel werk verricht. Nu zijn ze op hun voorlopige eindbasis gekomen. Ze moeten hier de landsgrenzen van het Romeinse rijk verdedigen tegen de aanvallen van de Germanen. De grens is de rivier de Rijn. Marcus is een gewone soldaat in het leger. Hij heeft niet zoveel bezittingen. Zijn kleding die hij aan heeft en de wapens die hij draagt. Daarnaast heeft hij een koperen kom en beker. Dit is voor zijn eten. Het kledingstuk waar Marcus het meeste trots op is, dat is zijn riem. Deze heeft hij zelf laten ontwerpen. Hieraan kun je eigenlijk zien hoe rijk hij is. Marcus heeft hier veel geld ingestoken. De riem heeft aan de voorkant leren touwtjes die naar beneden hangen. Deze heeft hij laten versieren. Verder heeft niet zoveel bij zich, hij heeft ook niet zoveel nodig. Marcus is wel benieuwd hoe lang hij hier moet blijven.

Verhaal Julius (1)

Behoedzaam kijkt hij om zich heen, hij telt hoeveel mannen hij ziet staan. Hij ziet er negentien staan, inclusief hemzelf zijn er dus 20 man. In zijn hoofd maakt hij snel een rekensom om te kijken of hij niemand over het hoofd heeft gezien. Hij woont zelf in een contubernium met 8 soldaten. Dat is een tent waar men in leeft en waar men in kookt. Ze zijn zelf verantwoordelijk voor het eten. In zo'n contubernium zijn maar 6 slaapplekken en er wonen 8 soldaten, dus twee soldaten hebben geen slaapplek. Die moeten wachtlopen. Julius had vandaag zo opvallend mogelijk een rondje gelopen over het kamp en hij had gezien dat er 10 tenten waren. In zijn hoofd maakt hij snel een som 10 contuberniums x 2 wachters, let ondertussen goed op de anderen. Claudius staat naast hem stil te turen in het duister. Claudius is al zijn vriend sinds hij in het leger kwam en daarom heeft hij ook even getwijfeld of hij Claudius over zijn plan moest vertellen. Uiteindelijk had hij besloten om het niet te doen omdat met twee mensen zijn plan minder kans van slagen had. Terwijl hij zo zit te denken gaan zijn gedachten weer terug naar huis. Wat zouden z'n ouders aan het doen zijn op dit moment? En zijn zusje die zo had gehuild toen hij weg moest. Z'n moeder had haar tranen geprobeerd te verbergen maar hij had het wel gezien aan haar. 'Hé, waar zit jij met je gedachten?' Julius kijkt verschrikt op, gelukkig het is Claudius maar die hem iets vraagt. 'Wat zei je?' 'Wat ik zei... ik ben al een heel verhaal tegen je aan het vertellen en ik krijg maar geen reactie, waar zat je met je gedachten man, ik had het over het weer, dat het zo koud is en dat de Centurio gewoon in zijn tent zit.' Julius kijkt Claudius aan en weer wordt hij aan het twijfelen gebracht, zou hij het aan Claudius vertellen. Hij weet dat Claudius ook terug naar huis verlangd. 'ga je nog antwoord geven vandaag?' Snel geeft Julius toe dat hij het ook koud vindt en naar zijn tent verlangt om te gaan slapen. Dan wordt het weer stil. Zo houdt Julius de wacht tot hij afgewisseld wordt door andere soldaten. Die nacht kan Julius niet heel goed slapen, hoe moe hij ook is. Zijn plan maakt door zijn gedachten telkens opnieuw. Zal het morgen dan eindelijk de dag zijn?

uitrusting

OPDRACHT:
OP PAGINA IV, V EN XII ZIE JE 3
SOLDATEN, WELKE ZOU DE BE-
LANGRIJKSTE ZIJN EN WAAR-
OM DENK JE DAT?

Weet jij het hoe komt dat de Romeinen sandalen droegen?

Ze kochten schoenen en ieder plekje wat zeer ging doen en een blaas veroorzaakte sneden ze er gewoon uit!

Vragen (je mag het antwoord onder de vraag schrijven)

1. Waaraan kun je zien dat deze man een centurio is?

2. Hoe heten de leren riempjes op de bovenarmen van de centurio en waar zijn ze voor?

3. Wat is het belangrijkste wapen van een Romeinse soldaat en hoe gebruikt hij deze?

Hier zie je Centurio van Marcus. Dit is een man die boven een groep legionairs staat.

Zijn kleding is voornaam en ziet er duur uit. Het zit echter niet zo comfortabel doordat er erg veel bescherming in zit. Dit is omdat hij verder naar voren staat en daardoor kwetsbaarder is.

Hij heeft beenbeschermers en pterygus, dat zijn de leren riempjes die je op zijn bovenarmen ziet hangen. Deze beschermen de spieren. Wanneer je er met een zwaard op slaat zit er nog een bescherm laagje op. Hierdoor snij je minder snel je spieren door.

Op de helm zie je bovenaan een kleine uitstulping. Dit is voor de bescherming van je neus. Wanneer je met een zwaard op de helm slaat sla je niet direct op je neus, maar op deze uitstulping.

Het schild is eigenlijk het belangrijkste wapen van een Romeinse soldaat. Hiermee vecht hij het meeste. Door het schild eerst naar beneden te stoten verbrijzel je de knieschijven van de tegenstander. Wanneer dit niet werkte kon je schild weer omhoog halen. Op deze manier stoot je hard tegen de kin van de tegenstander. Je hebt hem dan eigenlijk al uitgeschakeld. Wanneer dit niet werkt. Kun je nog stoten met de umbo en tenslotte met je zwaard stoten.

De pluim op zijn helm is een teken van macht. Hieraan kun je zien dat het een Centurio is en geen gewone legionair.

Flauw dat ik hier zo klein ben, maar gelukkig sta ik ook op de voorkant van de lesbrief

Puzzelpagina

En nog wat andere dingetjes...

Hieronder zie je Marcus. Hij is een legionair. Zijn kleding is niet erg voornaam of duur. Het is voornamelijk functioneel, dat betekent dat het erg handig is om te dragen maar ook om te vechten.

Kies uit de volgende namen en schrijf ze met een pijltje bij het plaatje van Marcus (je houdt er 2 over)
**Galea/Cassis – Lorica – Cingulum militariae – Balteus – Pugio – Hasta – Gladius/Spatha
Scutum/Clipeus/Parma – Umbo – Pilum – Caligae - Tunica**

Kleding en uitrusting

Helm	Galea / Cassis	Zwaard	Gladius / Spatha
Pantser	Lorica	Schild	Scutum /Clipeus /Parma
Riem	Cingulum militariae	Schildknop	Umbo
Zwaardriem	Balteus	Speer	Pilum
Dolk	Pugio	Schoenen	Caligae
Stootspeer	Hasta	Romeins kledingstuk	Tunica

Agger	Wal
Ala	Ruiterijafdeling
Arma	Wapenkamer
Auxilarii	Hulptroepen, d.w.z. inheemse mannen die soldaat waren in het Romeinse leger
Caligae	Soldatensandalen die gekenmerkt worden door een bespijkerde zool
Calones	Knechten
Capsarii	Hospitaalsoldaat
Castellum	Forten voor hulptroepen, meestal 480 man sterk
Centurio	Officier die één centuria (eenheid van 80 soldaten)
Clipeus	Plat ovaal schild
Contubernia	Tentgemeenschappen
Diploma	Algemene benaming voor een oorkonde; ook wel evectio of tractoria genoemd
Dolabra	Pikhouweel
Foederati	Bondgenoten
Fossa	V-vormige gracht
Gaesum	Lange Gallische werpspies
Galea	Helm
Hiberna	Winterkamp
Hipocomi	Paardenknecht
Imago	Beeltenis van de keizer
Immunis	Soldaat met een speciale taak
Interval-	Onbebouwde strook
Lancea	Speer
Latrines	Toiletten
Legionarius	Romeins soldaat die in het bezit is van het Romeinse
Legiones	Legioenen
Metato-	Landmeters
Mulomedicus	Dierenarts
Optio	Officier die onder een centurio stond/ ondercenturio
Papilio	Slaapvertrek
Parma	Een klein, plat rond schild
Pecunia	Geld/vermogen
Peregrini	Soldaten zonder Romeins burgerrecht
Pilum	Werpspies
Porta	Poort/toegang
Pugio	Militaire dolk
Sagum	Krijgsmantel, eenvoudige rechthoekige mantel
Scutum	Schild
Sella	Zadel

Om je een beetje voor te bereiden op je tijd als soldaat alvast wat verschillende rangen op een rijtje:

Miles:	Als nieuwe rekrut ben je waarschijnlijk een Miles. Een Miles krijgt de vervelendste klusjes zoals wachtlopen en schoonmaken.
Immunis:	Het is slim of zo snel mogelijk een vak te gaan leren, je ontloopt dan de vervelende klusjes en je wordt een soort vechtende slager, smid, technicus, klerk of veearts. Een Immunis is dus een soldaat met een speciale taak.
Tesserarius:	Onderofficier die verantwoordelijk is voor de aanstelling van schildwachten.
Centurio:	Officier die één centuria (eenheid van 80 soldaten) leidt.
Optio:	Officier die onder een centurio staat

Kan jij woorden ontdekken die lijken op woorden die we nog steeds gebruiken?

Woordzoeker
Gebruik de woorden uit de woordenlijst hiernaast

D R R X M E I S H E S B W M U S E A G J
R O N I D U P N D G E E F S U M Y E C I
F W L M S X D C S R N O R U Q T L E R G
W F R A M O L P I D I E I I I R U A B V
G M E U B U H I B E R N A R O F M C H E
G N L O C R L S M I T P L A U R S L S S
E I A G A O A L S U A I A S A T N I E L
P A G A S V N U A W L G T P Z G N P S T
H S G M T E H T X V I O N A I A I E O E
C E E I E S T O U I R M M C R L N U C E
A N R O L T K Y E B L E O E D E I S R O
W O P L L A A R Q N E I T C D A D O Y R
T L T E U D C T S U I R A N O I G E L T
T A M G M S O Y O I Q M N R I P C C O E
N C U I N I R G E R E P M I I F I U L F
O L G O P A I N U C E P N U A I T H S K
E L A N C E A L L E T S A C N M I O E S
G S S E F N R S G U A I O P T I O K L P
H A S S O F A L A D R H H E E C S D L A
S V V A B I E J D E O I G U P O R T A E

Weetjes uit het leven

Wist je dat:

- Houdbare kaas bij de Romeinen vandaan komt.
- De soldaten soms wel 25 jaar van huis waren.

OPDRACHT:
SCHRIJF EEN BRIEF DIE JE NAAR HUIS ZOU STUREN OVER HOE JIJ HET IN HET KAMP ZOU ERVAREN.

Verhaal Julius (2)

De volgende ochtend staat Julius alweer vroeg naast zijn bed. Hij weet al precies hoe de dag verloopt, ze zullen de tenten opruimen en weer een stuk verder lopen, zo ongeveer 20 kilometer, en dan weer op een mooi plekje het kamp opzetten. Om daar de nacht door te brengen. Het grote voordeel is dat elke dag het kamp op precies dezelfde manier wordt opgezet. Als alles is opgeruimd en de soldaten goed hebben gegeten gaan ze verder met hun tocht richting de lage landen. Tijdens de tocht loopt Julius alleen, hij heeft geen behoefte om te praten. Vandaag is immers de dag waarop het gaat gebeuren. In zijn hoofd gaat hij alles nog een keer langs. Hij moet wachten totdat het vanavond donker is en wachten totdat iedereen slaapt in zijn contubernium. Vervolgens moet hij zo zacht mogelijk naar buiten gaan en een zwakke plek op zoeken waar er geen wacht is. Hij weet precies waar het is. Het enige gevaar is dat de Tesserarius (wachthoofd) er rond loopt. Hij hoopt maar dat hij mazel heeft en dat de Tesserarius van deze dag erg moe is geworden en geen wacht loopt. De dag kruipt voor Julius voorbij. Zou hij vanavond dan eindelijk weer de kans krijgen om naar huis te gaan?

Claudius kijkt al een paar keer naar Julius, hij weet niet wat eraan de hand is maar het lijkt wel of Julius er helemaal niet bij is. Normaal maken ze grappen en hebben ze lol met elkaar tijdens het lopen, maar vandaag is Julius erg stil. En dan dat van gisteren. Zou er wat aan de hand zijn? Zo gaat de dag voorbij en ze komen bij een mooie plek om het kamp op te zetten. Claudius kijkt om zich heen en hij mist Julius. Waarom helpt hij niet met het opzetten? Deze taak doen ze toch altijd samen? Claudius kijkt om zich heen en dan schrikt hij... wat is Julius van plan? Waarom loopt hij zo'n stuk buiten het kamp?

Ondertussen loopt Julius zo onopvallend mogelijk een eindje bij het kamp vandaan, hij speurt de omgeving af om te kijken waar hij het vanavond het beste heen kan gaan. Terwijl hij zo aan het zoeken is schrikt hij ineens op. Hij ziet Claudius die naar hem toe komt gehold. 'Wat doe jij hier' fluistert Claudius als hij dichterbij komt. 'We moeten de tenten opzetten! Wat is er met je aan de hand, de hele dag doe je al vreemd en nu dit!' Julius staat met zijn mond vol tanden en op dat moment bedenkt hij dat hij niet meer kan liegen tegen zijn vriend. Hij vertelt over zijn plan. Claudius is eerst geschrokken en denkt dat het onmogelijk is om te ontsnappen. Maar hoe meer Julius over zijn plan vertelt, hoe enthousiaster Claudius wordt, en dan besluit Claudius om ook mee te doen.

ven van de soldaat

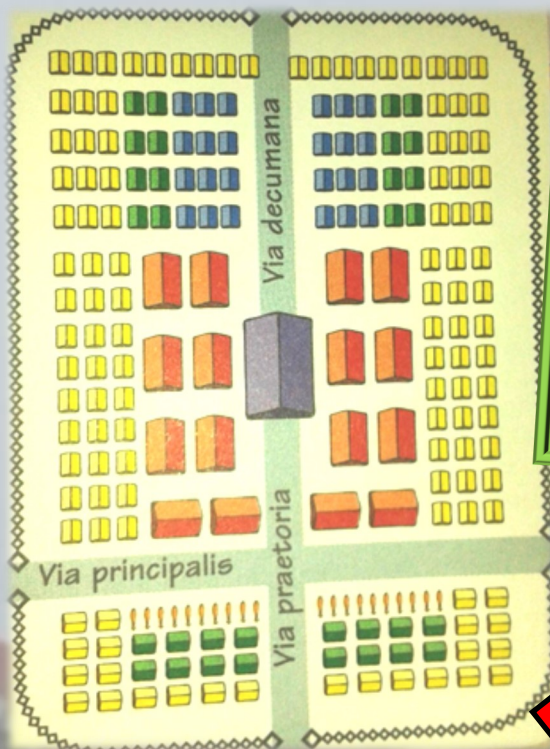
Hoe zetten de Romeinen een legerkamp op?

De legerkampen hadden elke dag dezelfde indeling als ze werden opgezet. Dit had twee redenen:

1. De soldaten voelde zich er thuis omdat het er elke dag hetzelfde uitzag
2. Als de vijand kwam wist iedereen gelijk zijn aanvalspiek te vinden.

Waarom maakte de Romeinen eigenlijk steeds een legerkamp?

1. Je zit er veilig
2. De vijand raakt ervan onder de indruk

TIP!

Zoek hier zelfs eens wat meer informatie over op internet! .

Vragen (je mag het antwoord onder de vraag schrijven)

1. Wat vind jij de meest nuttige tip voor als je ver van huis bent? En waarom?

2. Waarom was ieder legerkamp van de Romeinen exact hetzelfde?

3. Hoelang kon een soldaat soms van huis zijn?

Je kan je voorstellen dat als je ver van huis bent dat je, je familie en omgeving mist. Daarom hier een paar aandachtspunten:

- ♦ Zorg dat je de bevolking en hun gewoontes kent.
- ♦ Zorg dat je, je aanpast aan de plaatselijke bevolking.
- ♦ Zorg dat je mensen vindt die af en toe een pakketje voor je mee kunnen nemen voor thuis.
- ♦ Verdiep je in de taal.
- ♦ Zoek vrienden onder de nieuwe bevolking.

Vechten om he

Hoe kwamen de Romeinen aan het grondgebied?

In de eeuwen v. Chr. Is er veel gebeurd in Italië. Dat is het land waar de Romeinen vandaan komen. De hoofdstad van Italië is Rome. Vandaar de naam Romeinen. Ze hebben hard moeten vechten om een vrij land te kunnen worden. De naburige landen vielen hen voortdurend aan. Daarom moesten ze zich verdedigend goed neerzetten. Terwijl ze het verdedigen steeds beter op orde hebben gaan ze zelf ook aanvallen. Ze veroveren gebied op gebied.

Ook in het gebied wat we nu Nederland noemen waren de Romeinen. De grens lag op de rivier de Rijn. De Bataven woonden aan de Romeinse kant op het Insula Batavorum. Dat gebied kennen we nu als de Betuwe. Het gebied aan de andere kant van de Rijn heette Germania. Voor en na de Baataafse opstand waren Romeinen en Bataven bondgenoten. Het Romeinse gebied werd bewaakt door hulptroepen. De hulptroepen kwamen uit het plaatselijke gebied.

Kan jij in het leger? Je moet:

- Minstens 1 m en 75 lang zijn;
- Het liefst 18 -23 jaar oud zijn;
- Slank zijn maar toch gespierd;
- Goede ogen en oren hebben;
- Kunnen lezen en schrijven;
- en Romeins staatsburger zijn

Opleiding

Als je aangenomen werd als soldaat moest je de eerste 4 maanden niks anders doen dan trainen. De nieuwe rekruten moesten twee keer per dag trainen. Dat waren dan gevechtsoefeningen, wapentraining en conditietraining. Je leerde als eerst dat je als leger vecht, en niet alleen. Je moet in het leger als één geheel re- km af.

et grondgebied

Vragen (je mag het antwoord onder de vraag schrijven)

1. Hoe heet de opstelling op het plaatje hiernaast? —>

2. Hoelang moest je trainen om soldaat te worden?

3. Langs welke rivier liep de Limes in Nederland?

Het vechten van het Romeinse leger

De Romeinse soldaten zijn harde en slimme soldaten. Voordat de strijd begint hebben ze al op verschillende dingen gelet. Ze willen met een paar trucjes de opstelling van de vijand al verstoren. Zij kijken van te voren al waar ze voordeel uit kunnen halen. Zo is het natuurlijk om hoger te staan dan de vijand. Ten eerste moet de vijand om hoog klimmen wat veel energie kost en daarna is het moeilijker vechten.

Het tweede trucje wat ze hebben is dat ze aan de kant van de zon staan als de zon erg fel is. Zo worden ze zelf niet verblind door de zon.

Als laatste trucje kijken ze hoe de wind staat. Als het dan erg stoffig is dan waait alle stof bij de vijand in het gezicht.

Doordat de Romeinse soldaten zo fel zijn hebben ze de absolute weigering om zich over te geven. Hierdoor hebben ze een verdedigingstactiek als laatste redmiddel. Ze gaan dan in een cirkel staan. De kans dat ze hier levend uit komt is heel klein. Maar ze bleven door vechten tot het einde.

Je hebt ook nog aanvallende formaties. Deze formaties gebruikten de Romeinse soldaten natuurlijk veel meer, omdat ze veel moesten aanvallen. Eén van deze formaties is de Zaag. Bij deze formatie wordt er gevochten in een blok. Hier zijn bijvoorbeeld 6 soldaten op de eerste rij en er staan er achter elke soldaat nog een aantal soldaten. Wanneer de voorste soldaat gedood wordt kan er dan gelijk een nieuwe soldaat in kan stappen.

Soms moesten de soldaten ook een stuk overbruggen, terwijl er pijlen op hen werden geschoten. Hier hadden de Romeinen ook een tactiek voor. Dit heet de Testudo, dit wordt ook wel schildpad genoemd. De naam zegt het al, een pad met schilden. De voorste soldaten houden hun schilden voor zich, maar de soldaten daarachter houden hun schilden boven de hoofden, zodat de pijlen er niet door heen kunnen. Een voorbeeld hiervan zie je op de foto hierboven.

Ook moet er wel eens door een linie heen gebroken worden om de opstelling van de vijand te doorbreken. Dit doen ze dan in een driehoek. Door de breuk in de linie is er geen eenheid meer in het leger van de vijand.

Verhaal Julius (3)

Het is buiten helemaal donker geworden en het is stil in het kamp. De meeste soldaten liggen al te slapen. Julius stoot Claudius langzaam aan. 'kom we moeten nu gaan, de andere soldaten liggen al diep te slapen, luister maar, je hoort ze duidelijk snurken.' Heel voorzichtig gaat eerst Julius naar buiten en dan Claudius. Julius tuurt in het donker of hij iets ongevoons ziet, hij ziet niks. Zachtjes wenkt hij Claudius om naar buiten te komen. Ze sluipen naar buiten naar de grens van het kamp. Plotseling staat Julius stil, hij schrikt, is dit wat hij denkt dat het is. 'Wat is er?' Vraagt Claudius. 'De Tesserarius loopt daar... we moeten terug we kunnen niet verder. Stel je voor dat ze ons zien!' Ze kijken vol spanning naar de Tesserarius of hij deze kant op komt. Het lijkt wel minutenlang te duren. Dan draait de Tesserarius zich om en loopt weg. Julius kan weer ademhalen en sluipt weer langzaam verder. Claudius volgt hem op de voet. Ze komen bij de grens van het kamp. Julius kijkt nog een keer om of de wachters de andere kant op kijken. Dan sist hij snel tegen Claudius 'kom we gaan!' Julius zet het op een lopen en rent de bossen in. Hij blijft maar door rennen, heel af en toe kijkt hij achterom of Claudius nog achter hem aanrent. Zo rent hij door totdat hij niet meer kan. Ze hijgen uit en kijken om zich heen of ze niet gevolgd zijn. Ze zien niets. Ze zijn zo opgewonden want zullen ze nu eindelijk weer naar huis kunnen?

Het kamp is ondertussen in rep en roer. De verdwijning van de twee jongens is opgemerkt. De Tesserarius is zo boos! Hij roept iedereen uit zijn bed en laat ze achter de jongens aan gaan. Zo begint de zoektocht naar de jongens! De soldaten kammen de bossen uit. Ze zijn heel snel op hun paarden.

Claudius en Julius zijn zo uitgeput dat ze in slaap zijn gevallen. Totdat Julius wakker wordt omdat hij wat hoort, het lijkt wel geschreeuw en het lijkt op paardengetrappel. Hij schudt Claudius wakker. Samen luisteren ze, totdat Julius in de verte soldaten ziet aankomen. 'Rennen' sist hij tegen Claudius. Ze beginnen te rennen, maar kunnen de soldaten niet voorblijven... Zo worden Julius en Claudius gepakt en terug- gebracht naar het kamp. Ze worden hier flink gestraft, ze zijn immer deserteurs. Ze krijgen extra corvee en krijgen tijdelijk geen eten.

COLOFON

Redactie: Pieter van Belzen, Susanne Benard, Corine de Jongh en Koen Korpershoek (3^e jaar pabo-studenten bij Driestar Hogeschool)
Opdrachtgevers: De Corbulo Stichting en Driestar Educatief

Deze lesbrieven mag vrij gepubliceerd worden wanneer hij gebruikt wordt bij de film HET HOUTEN ZWAARD

www.corbulo.com
www.driestar-educatief.nl

